

**VRIJEDNA OBLJETNICA HRVATSKOG ŠKOLSTVA:
ŠKOLA U RIŽINICAMA IZ 852. GODINE**

Ove se godine navršava 1140. obljetnica od uspostavljanja prve hrvatske škole i učiteljske profesije (*preceptori Croatiae* ili *magistri Croatiae*), koja, svakako, spada među najstarije europske spomenike organiziranom školstvu.

Kako navode mletačke kronike, povjesničar L. Katić, te drugi naši pisci, 852. godine u vrijeme vladavine kneza Trpimira izgrađen je u Rižinicama između Klisa i Solina benediktinski samostan sa školom *interior* (sjemenište za svećenike) i *exterior* (za vanjsku djecu svjetovnjaka).

Samostan i školu planirao je jedan od ondašnjih najvećih europskih intelektualaca Gottschalk Saksonski za vrijeme svoga boravka na dvoru kneza Trpimira. Alkuin, Hrabanus Maurus i Gottschalk su, kao što je poznato, izgradili na dvoru Karla Velikog scholu palatinu kao temelj kasnijeg sveučilišta. Međutim, kako je Gottschalk ispovijedao dvostruku doktrinu determinizma, a to nije odgovaralo crkvi, njega su počeli progoniti u vlastitoj zemlji. U strahu da ne bude likvidiran, on je napustio Franačku i otišao u Akvileju, na periferno područje franačkih vlasti, kako bi bio manje zamijećen i ugrožen.

Budući da su u Akvileju (područje kasnije Mletačke Republike) često dolazili Hrvati, a posebno njihovi vladari, u Evangelistaru akvilejskom je upisano i ime kneza Trpimira, uz imena Braslava, Branimira, Petra kao i Branimirove žene Marije (*Mariosa cometissa*). Ne znamo kako se između Trpimira i Gottschalka razvilo prijateljstvo, ali je utvrđena povijesna činjenica da je Gottschalk boravio na dvoru kneza Trpimira od 846. do 848. godine te da je na njegov poticaj Trpimir izgradio glasoviti benediktinski samostan u Rižinicama. O tome imamo i svjedočanstvo u prvoj pisanoj hrvatskoj povelji kneza Trpimira iz 852. godine. U svome djelu *Responsa de diversis* sam Gottschalk svjedoči tu svoju prisutnost na dvoru kneza Trpimira, kad opisuje jednu zanimljivost. Naime, knez Trpimir se nalazio pred odlukom da se zarati s Bugarima koji su napali njegove istočne granice u Bosni. Gottschalk u spomenutom djelu opisuje da je savjetovao knezu Trpimiru da što prije prihvati obrambeni rat, jer je njegov konj poskakivao, a to je Gottschalku kao dvostrukom deterministu bio najbolji dokaz, odnosno predviđanje da će Trpimir pobijediti.

Budući da je škola u samostanu Rižinice bila ustrojena po Regulama Sv. Benedikta, u njoj su postojala dva odjeljenja: jedno za interniste koji su se pripremali za svećenike i drugo za eksterniste, djecu svjetovnjaka. Hrvatska je na taj način prije 1140 godina dobila svoju prvu školu i zasnovala učiteljsku profesiju. Osnovne odrednice programa te škole počivale su na benediktinskom geslu »ora et labora« (moli i radi) kojim zapravo počinje europska kultura kao sinteza rada i pobožnosti.

Obilježavajući ovaj rijetki jubilej hrvatskog školstva valja se prisjetiti povijesne činjenice da su benediktinci prvi unijeli pismenost, radinost i katehezu na hrvatsko tlo te da su za vrijeme narodne dinastije u Hrvatskoj otvorili nekoliko

stotina škola interiorijalnog i eksteriorijalnog tipa, te na taj način Hrvatsku svrstali u najprosvjećenije europske zemlje.

Posebno se te činjenice valja prisjetiti danas kada Hrvatska ponovno uspostavlja svoje školstvo i kada u procesu deboljševizacije izgrađuje novi školski sustav, jer osim uzora za izgradnju nove hrvatske škole valja znati kako smo mi imali vrlo razvijen školski sustav još prije 1140 godina. Zbog toga se ne smiju zaboraviti te povijesne zasade, nego iz njih graditi novu zgradu hrvatskog školstva u sintezi suvremenih znanstvenih dostignuća kao i hrvatske razvijene školske prošlosti.

Ova je obljetnica u tom smislu vrijedan memento i poticaj da izgradimo moderni hrvatski školski sustav po mjeri svijeta razvijenih i kulturne baštine Hrvata.

Nedjeljko Kujundžić

OBLJEŽAVANJE 400. OBLJETNICE ROĐENJA J. A. KOMENSKOG

Zagreb, *Školske novine* (siječanj - travanj 1992.). Serija članaka (ukupno 16 priloga) u tjedniku *Školske novine* prof. dr. Ante Vukasovića, člana Međunarodnog odbora i predsjednika Hrvatskog odbora za proslavu 400. obljetnice J. A. Komenskog, u kojima najavljuje veliki jubilej pedagoškog genija, izlaže najvažnije značajke iz njegovog života i djelatnosti, piše o utjecajima Komenskog na pedagojska i kulturna stremljenja u Hrvatskoj, osvrće se na dosadašnje proslave njegovih jubileja i ulogu Hrvatskog pedagoško-književnog zbora u tome, ilustrira ideje J. A. Komenskog nekim njegovim tekstovima i na kraju daje prikaz središnje međunarodne proslave što je održana 23.-31. ožujka 1992. u Pragu, Uherskom Brodu i Bratislavi.

Ljubljana, Slovenski šolski muzej (11. veljače 1992.). Otvorenje izložbe *400 godina Jana Amosa Komenskog*. Organizator je bio Slovenski šolski muzej u Ljubljani uz pomoć i suradnju Generalnog konzulata ČSFR u Zagrebu i Hrvatskog školskog muzeja iz Zagreba. Otvaranju su prisustvovali i vicekonzul ČSFR ing. Luděk Tužil, prof. dr. Ante Vukasović i predstavnici Hrvatskog školskog muzeja iz Zagreba. Uz izložbu je objavljen katalog na slovenskom jeziku.

Zagreb, Hrvatska televizija (21. ožujka 1992.). Emisija *Otvoreni sat* Školskoga programa Hrvatske televizije (I. program, 10,05 - 11,05 sati) bila je posvećena životu i djelu Jana Amosa Komenskoga. Sudjelovali su: komeniolog prof. dr. Ante Vukasović, didaktičar prof. dr. Vladimir Poljak, predsjednica Saveza Čeha i Slovaka u Hrvatskoj i ravnateljica Češke osnovne škole J. A. Komenskoga Leonora Janota te kustosica Hrvatskog školskog muzeja Elizabeta Serdar. Autor i voditelj emisije bio je prof. Ivan Vavra, redateljica Mira Wolf, urednica Dragica Vučković.

Prag - Uhersky Brod - Bratislava, Središnja međunarodna proslava 400. obljetnice rođenja J. A. Komenskog (23.-31. ožujka 1992.). Kao sastavni dio proslave u Pragu je 23.-27. ožujka 1992. održan najveći znanstveni skup komeniologa u povijesti pod nazivom *Jan Amos Komensky i odgoj čovjeka za 21. stoljeće*. U radu skupa sudjelovalo je oko 300 komeniologa iz brojnih zemalja i sa svih

kontinenata i više od 1000 čeških i slovačkih pedagoga, komeniologa i drugih prosvjetnih i kulturnih djelatnika. Samo na tom znanstvenom skupu prezentirano je oko 400 referata, koreferata i priopćenja. Proslava je 28. i 29. ožujka nastavljena u Uherskom Brodu - rodnom gradu pedagojskog genija, posjetom Muzeju J. A. Komenskoga i njegovoj Moravskoj. Završila je 30. i 31. ožujka 1992. u Bratislavi znanstvenim skupom *J. A. Komensky i slovačka kultura*.

Toj veličanstvenoj proslavi iz Hrvatske je prisustvovao prof. dr. Ante Vukasović u svojstvu člana Međunarodnog odbora za obilježavanje 400. obljetnice J. A. Komenskoga. On je na znanstvenom skupu u Pragu podnio referat *Jan Amos Komensky i Južni Slaveni*, a na znanstvenom skupu u Bratislavi *Jan Amos Komensky i Hrvati*. Kao istaknutom komeniologu dodijeljena mu je Državna medalja J. A. Komenskoga s diplomom.

Zagreb, Češka beseda (25. ožujka 1992.). Na prigodnom skupu u prostorijama Češe besede prof. Blanka Perić održala je predavanje o Janu Amosu Komenskom.

Zagreb, Hrvatski školski muzej (svibanj - lipanj 1992.). Održana je izložba *Jan Amos Komensky - učitelj narodâ*. Priredio ju je Hrvatski školski muzej uz pomoć Ambasade ČSFR u Zagrebu, a autorica izložbe bila je Dora Bošković. Na otvorenju izložbe (21. 5. 1992.) govorili su Ivan Vavra, ravnatelj Hrvatskoga školskog muzeja, dr. Igor Furdik, otpravnik poslova Ambasade ČSFR u Republici Hrvatskoj te prof. dr. Ivo Zalar, pomoćnik ministra prosvjete i kulture Republike Hrvatske. U povodu izložbe tiskan je plakat te objavljen katalog s kronologijom života i djelatnosti velikana pedagoške misli.

Rijeka (29. svibnja 1992.). Rasprava okruglog stola *Civilizacijski izazovi sveučilištu* u povodu proslave 400-te obljetnice rođenja J. A. Komenskog. Organizatori su bili Pedagoško društvo u Rijeci i Hrvatski pedagoško-književni zbor iz Zagreba. Pored sveučilišnih profesora i znanstvenika Pedagoškog fakulteta i Sveučilišta u Rijeci u raspravi su sudjelovali i prof. dr. Hrvoje Vrgoč, predsjednik HPKZ-a i prof. dr. Ante Vukasović.

Zagreb, Znanstveni skup (11. lipnja 1992.). Kao dio središnje proslave 400. obljetnice rođenja J. A. Komenskog u Hrvatskoj održan je znanstveni skup *Jan Amos Komensky u ozračju suvremene znanosti i kulture*. Organizator proslave i znanstvenog skupa bio je Hrvatski pedagoško-književni zbor. O pripremama se brinuo Organizacijski odbor u sastavu: V. Bilić, dr. S. Rodek, I. Vavra, dr. H. Vrgoč i dr. A. Vukasović (predsjednik). Skupu su prisustvovali predstavnici Ministarstva prosvjete i kulture RH, Ambasade ČSFR u RH, Slovenskog školskog muzeja, Zavoda za školstvo RH, nastavnčkih fakulteta, sindikata, sredstava javnog priopćavanja i oko 180 pedagoga i prosvjetnih djelatnika.

Uvodno izlaganje imao je predsjednik HPKZ-a prof. dr. Hrvoje Vrgoč. Glavni referat *Jan Amos Komensky - život i djelo dostojno čovjeka* održao je prof. dr. Ante Vukasović. Pored njega referirali su o pojedinim značajkama života i djelatnosti J. A. Komenskog: doc. dr. Ivan Dumbović, prof. dr. Vladimir Poljak, Ivan Vavra, prof. dr. Krešimir Bezić, prof. dr. Mate Zaninović, dr. Milivoj Čop, Edvard Protner, Elizabeta Serdar, prof. dr. Marko Mušanović, prof. dr. Ilija Lavrnja, dr. Vladimir Strugar, dr. Emerik Munjiza, dr. Dubravka Miljković, Slavko Bančić, prof. dr. Stjepan Ovčar, mr. Anita Klapan, mr. Sofija Vrcelj te studentice pedagogije Mirela Brlić, Desirée Gulija, Vedrana Đorđević i Kristina Rutić. Pi-